

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΚΠΕ ΣΤΗΝ ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ

Θεμιστοκλής Σμπαρούνης, Βιολόγος, MSc Οικολογίας, εκπαιδευτικός του ΚΠΕ Αργυρούπολης

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εθνικά Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Εκπαίδευση για την Αειφορία, θεματική ανάλυση.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Θεματικά Δίκτυα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) στην Ελλάδα, μετά από μια πολύχρονη πορεία, αν και έχει προσφέρει σημαντικό έργο στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν έχει αξιολογηθεί συνολικά. Εντούτοις, σήμερα η ΠΕ βρίσκεται μπροστά σε μια μεγάλη πρόκληση: να υπηρετήσει την Εκπαίδευση για την Αειφορία. Τα Εθνικά Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Ε.Θ.Δ.Π.Ε.), μια μορφή οργάνωσης των προγραμμάτων ΠΕ, έχουν συνεισφέρει αναμφίβολα στη διάδοση, αλλά και στην εμβάθυνση της εμπλοκής σχολείων και μαθητικών ομάδων στην ΠΕ. Στο καινούργιο πλαίσιο που αναπτύσσεται, αυτό της Εκπαίδευσης για την Αειφορία, τα Ε.Θ.Δ.Π.Ε. καλούνται να υπηρετήσουν τους ευρύτερους στόχους που θέτει η τελευταία. Το ερώτημα είναι: συνεισφέρουν και πόσο τα υπάρχοντα Ε.Θ.Δ.Π.Ε. στην προαγωγή της Εκπαίδευσης για την Αειφορία; Η παρούσα εργασία αποτελεί μια συμβολή στην απάντηση αυτού του σύνθετου ερωτήματος.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σύμφωνα με τους στόχους της UNESCO, αλλά και τις πρόσφατες εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας, διανύουμε τη Δεκαετία της Εκπαίδευσης για την Αειφορία. Αν και η έννοια της αειφορίας είναι σχετικά πρόσφατη και επίσης είναι ακόμα ανοικτό το θέμα της ερμηνείας και της οριοθέτησης του όρου της αειφόρου - ή βιώσιμης - ανάπτυξης (αποδόσεις του αγγλικού όρου sustainable development) στον επιστημονικό κόσμο, αποτελεί αναντίρρητο γεγονός η καθιέρωση του όρου αυτού τόσο στον πολιτικό και στο δημοσιογραφικό λόγο, όσο και στο χώρο της εκπαίδευσης.

Τα Εθνικά Θεματικά Δίκτυα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης παρέχουν τα μέσα στις περιβαλλοντικές ομάδες των σχολείων που εντάσσονται σε αυτά, ώστε να εμβαθύνουν στα περιβαλλοντικά θέματα και να προσεγγίσουν τόσο τους ειδικότερους στόχους του κάθε δικτύου, όσο και τους γενικούς στόχους της Π.Ε. Τα μέσα αυτά είναι ιδιαίτερα ενισχυμένα και επαυξημένα για τα δίκτυα που συντονίζονται από Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Δεδομένου ότι:

- α) έχουν επενδυθεί σημαντικοί πόροι για την ανάπτυξη των Εθνικών Θεματικών Δικτύων ΠΕ που συντονίζονται από ΚΠΕ,
 - β) για κάθε τέτοιο δίκτυο έχει παραχθεί και αναπτύσσεται αξιόλογο εκπαιδευτικό υλικό,
 - γ) έχουν επιμορφωθεί σε κάθε ένα από τα δίκτυα εκατοντάδες εκπαιδευτικών,
 - δ) συμμετέχουν σε κάθε ένα πολλές δεκάδες σχολείων κάθε χρόνο,
- τίθεται το ερώτημα: είναι δυνατόν η υφιστάμενη υποδομή και δυναμική των Ε.Θ.Δ.Π.Ε. και ειδικότερα αυτών που συντονίζονται από ΚΠΕ, να υποστηρίξουν τους στόχους της Εκπαίδευσης για την Αειφορία και σε ποιο βαθμό;

Δεδομένου ότι δεν έχει γίνει συνολική αποτίμηση της προσφοράς των Ε.Θ.Δ.Π.Ε. στην επίτευξη των στόχων της ΠΕ, καθώς επίσης και του πολυσχιδούς προσδιορισμού της έννοιας της αειφορίας, αντιλαμβανόμαστε ότι δεν είναι εύκολο να απαντηθεί το παραπάνω ερώτημα σε όλο του το εύρος. Μπορεί όμως να γίνει μια πρώτη εκτίμηση βασιζόμενη σε δείκτες που επιλέγουμε να θέσουμε. Αυτός είναι και ο σκοπός της παρούσας εργασίας: η εισαγωγή κάποιων κριτηρίων -

δεικτών και η εξέταση του κατά πόσον υπάρχουν αυτοί σε κάθε ένα από τα Ε.Θ.Δ.Π.Ε. που συντονίζονται από ΚΠΕ.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ

Τα Ε.Θ.Δ.Π.Ε., τα οποία συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα εργασία είναι είκοσι. Είναι δηλαδή αυτά που συντονίζονται από ΚΠΕ και έχουν εγκριθεί για την τρέχουσα σχολική χρονιά (εγκύκλιος ΥΠΕΠΘ 108683/Γ7/18-10-06).

Το βασικό κριτήριο που προτείνεται για την κατ' αρχήν εκτίμηση του κατά πόσο ένα Ε.Θ.Δ.Π.Ε. προάγει την Εκπαίδευση για την Αειφορία είναι η ύπαρξη διατύπωσης περί αειφορίας στον καθορισμό του σκοπού ή των στόχων του δικτύου. Αυτό έχει ως πλεονέκτημα την υπέρβαση του ακριβούς καθορισμού της έννοιας της αειφορίας. Μειονεκτεί όμως λόγω του αυξημένου βαθμού υποκειμενικότητας με τον οποίο ο συντονιστικός φορέας του κάθε δικτύου εννοεί και χρησιμοποιεί την έννοια της αειφορίας. Δεδομένου ότι τόσο η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όσο και η Εκπαίδευση για την Αειφορία χαρακτηρίζονται από τον πλουραλισμό, ο οποίος εξάλλου αποτελεί και βασική ιδιότητα των συστημάτων υποστήριξης της ζωής, το ανωτέρω μειονέκτημα θεωρείται ότι είναι ελάσσονος σημασίας. Έτσι οι διατυπώσεις, οι οποίες χρησιμοποιούνται ως πρώτο κριτήριο ταξινόμησης είναι: «αειφορία», «βιωσιμότητα», «αειφόρος ανάπτυξη», «βιώσιμη ανάπτυξη» καθώς και «αειφόρος χρήση (ή διαχείριση) των πόρων».

Επιπλέον τέθηκε και ένα δεύτερο κριτήριο, αυτό του αντικείμενου του δικτύου, έγινε δηλαδή μια θεματική ανάλυση του κάθε δικτύου όσον αφορά στο φυσικό ή ανθρωπογενή πόρο που αποτελεί το κύριο αντικείμενο μελέτης του κάθε δικτύου, καθώς και το αν αυτός σχετίζεται άμεσα με κάποια παραγωγική δραστηριότητα ή με την ποιότητα ζωής του ανθρώπου (βασικές συνιστώσες της αειφορίας).

Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την εξέταση των Ε.Θ.Δ.Π.Ε. ως προς τα παραπάνω κριτήρια είναι οι ιστοσελίδες των δικτύων και των ΚΠΕ που τα συντονίζουν καθώς και εκδόσεις του εκπαιδευτικού υλικού των δικτύων αυτών.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των Ε.Θ.Δ.Π.Ε. βάσει των κριτηρίων που αναφέρθηκαν προηγουμένως φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα.

ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ που συντονίζονται από ΚΠΕ (2006-07)					
Η Αειφορία ως στόχος ή ως αντικείμενο μελέτης					
α/α	Τίτλος Δικτύου	Συντονιστικό ΚΠΕ	Άμεση αναφορά	Θεματικός τομέας	Προϋποθέσεις Αειφορίας ή Παραγωγική Διαδικασία
1	Η Θάλασσα	Αργυρούπολης	Ναι	Φυσικοί πόροι: θάλασσα	Αειφορική διαχείριση θαλάσσιων & παράκτιων οικοσυστημάτων
2	Βιώσιμες πόλεις – Ποιότητα ζωής	Αργυρούπολης	Ναι	Οικιστική ανάπτυξη	Ποιότητα ζωής Βιώσιμο αστικό περιβάλλον
3	Τα λιμάνια της Ελλάδας	Δραπετσώνας	Ναι	Ανάπτυξη & περιβάλλον Πολιτισμός	Γ/γενής τομέας: Μεταφορές
4	Τα ελληνικά ποτάμια στη φύση, στην παράδοση και στον πολιτισμό	Θέρμου	Όχι	Φυσικοί πόροι: νερό Πολιτισμός	Αειφορική διαχείριση υδάτινων οικοσυστημάτων
5	Ελιά	Καλαμάτας	Όχι	Ανάπτυξη & περιβάλλον Πολιτισμός	Α/γενής τομέας: γεωργία
6	Βιοποικιλότητα: το εργαστήρι της ζωής	Καστοριάς	Ναι	Φυσικοί πόροι: βιοποικιλότητα	Αειφορική διαχείριση οικοσυστημάτων
7	Λίμνες	Καστοριάς	Ναι	Φυσικοί πόροι: νερό	Αειφορική διαχείριση υδάτινων οικοσυστημάτων
8	Παραδοσιακοί οικισμοί και φύση	Κόνιτσας	Ναι	Οικιστική ανάπτυξη Πολιτισμός	Ποιότητα ζωής

9	Το Δάσος	Μουζακίου	Όχι	Φυσικοί πόροι: δάσος	Αειφορική διαχείριση δασικών οικοσυστημάτων
10	Η Ενέργεια στο περιβάλλον του παιδιού	Μουζακίου	Ναι	Ενεργειακοί φυσικοί πόροι	Αειφορική διαχείριση ενεργειακών πόρων
11	Ήχος και φύση	Ποροίων	Όχι	Φύση Πολιτισμός	
12	Οι Πηγές του νερού	Σουφλίου	Όχι	Φυσικοί πόροι: νερό	Αειφορική διαχείριση υδάτινων οικοσυστημάτων
13	Θερμαλισμός – Οικολογία – Πολιτισμός	Ελευθερίου - Κορδελιού	Ναι	Ανάπτυξη & περιβάλλον Πολιτισμός	Γ/γενής τομέας: τουρισμός
14	Ιόνιο: η θάλασσα που μας ενώνει	Λιθακιάς	Ναι	Ανάπτυξη & περιβάλλον Πολιτισμός	Αειφορική διαχείριση θαλάσσιων & παράκτιων οικοσυστημάτων
15	Γεωπεριβαλλοντικά και Γεωμυθολογικά μονοπάτια	Στυλίδας	Όχι	Φύση Πολιτισμός	Γ/γενής τομέας: τουρισμός
16	Απορρίμματα: Τα χρήσιμα - άχρηστα	Έδεσσας	Έμμεση αναφορά	Διαχείριση απορριμμάτων	Εξοικονόμηση φυσικών πόρων Ποιότητα ζωής
17	Διαχείριση Απορριμμάτων - Ανακύκλωση	Βερτίσκου	Έμμεση αναφορά	Διαχείριση απορριμμάτων	Εξοικονόμηση φυσικών πόρων Ποιότητα ζωής
18	Βιομηχανική Κληρονομιά. Αξίες από το παρελθόν παρακαταθήκη για το μέλλον	Νάουσας	Όχι	Ανάπτυξη & περιβάλλον Πολιτισμός	Β/γενής τομέας
19	Τουρισμός και Περιβάλλον	Αρχανών	Ναι	Ανάπτυξη & περιβάλλον	Γ/γενής τομέας: τουρισμός
20	Αειφορική Διαχείριση του Νερού	Ελευθερίου - Κορδελιού	Ναι	Φυσικοί πόροι: νερό	Αειφορική διαχείριση υδατικών πόρων

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην ιδρυτική πρόταση του ΚΠΕ Αργυρούπολης για το δίκτυο «Η Θάλασσα», στην οποία αναφέρεται: «Επειδή η θάλασσα είναι από τα βασικά στοιχεία του περιβάλλοντος της Ελλάδας και η αλληλεπίδρασή με τον άνθρωπο σχετίζεται άμεσα με την οικολογική ισορροπία, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ποιότητα της ζωής, το Κέντρο μας ... προχωρά στην ίδρυση Ε.Θ.Δ.Π.Ε. με θέμα τη θάλασσα.».

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια πρώτη ανάγνωση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης δείχνει ότι στην πλειοψηφία τους τα υπάρχοντα Ε.Θ.Δ.Π.Ε. προωθούν την κατανόηση και εμπέδωση των σχετικών με την αειφορία εννοιών. Τα περισσότερα από αυτά τα δίκτυα λειτουργούν σε εθνικό επίπεδο από το 2003, ενώ το δίκτυο του ΚΠΕ Αργυρούπολης «Η Θάλασσα» λειτουργεί από το 1999. Αυτό δείχνει ότι βασικά στοιχεία της έννοιας της αειφορίας λαμβάνονται υπόψη στην εκπόνηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης πολύ πριν από τη θέσπιση της Εκπαίδευσης για την Αειφορία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επίσης στα περισσότερα από τα δίκτυα που δεν εμπεριέχουν την κατανόηση ή προώθηση της αειφορίας στους βασικούς τους στόχους, λόγω του κύριου αντικειμένου τους είναι πολύ εύκολο να ενσωματώσουν και τη διάσταση της αειφορίας.

Η εργασία ανέδειξε το γεγονός ότι ήδη η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση δουλεύει εδώ και αρκετά χρόνια προετοιμάζοντας το έδαφος για την ολιστική προσέγγιση της Εκπαίδευσης για την Αειφορία. Ιδιαίτερα ο θεσμός των Ε.Θ.Δ.Π.Ε., λόγω της οργάνωσης και των μέσων που διαθέτουν μπορεί να προωθήσει την εισαγωγή και τη διάδοση της Εκπαίδευσης για την Αειφορία σε μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής μας κοινότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μαυρέλης Κ., (1997), «Τοπική κοινωνία και εκπαίδευση για την Αειφορία» στο *Βιώσιμη Ανάπτυξη με την Περιβαλλοντική Αγωγή* (σσ. 390 - 403), Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας.
- Σκούλλος Μ., (2004), «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση για την Αειφορία», Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ.
- Φαραγγιτάκης Γ., (2004), «Βιώσιμη ανάπτυξη, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τοπικές κοινωνίες», Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ.

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

Εκπαιδευτικό Υλικό Ε.Θ.Δ.Π.Ε.

Ιστοσελίδες Ε.Θ.Δ.Π.Ε. και των ΚΠΕ που τα συντονίζουν.

Εγκύκλιοι και ΥΑ ΥΠΕΠΘ περί Ε.Θ.Δ.Π.Ε και περί πλαισίου αναφοράς της Εκπαίδευσης για την Αειφορία.